

kamers van het hart doorzoekt, ons menschen geeft. Het beteekende slechts, dat men de wissels had omgelegd, en nu toch nog een onjuist spoor volgde. Niet *Haeckel*, maar *Nietzsche* werd de leermeester, vooral voor de jaren, waarin men na de catastrofe van den wereldoorlog meende een nieuwe beschouwing der dingen te moeten opbouwen. Zoowel *Dilthey* als *Bergson*, zoowel *Keyserling* als *Spengler*, zoowel *Scheler* als *Stern* zijn of beurtelings of in gemeenschap voor tientallen, die mede arbeiden aan dezen nieuwbouw, de leidlieden. ⁵⁾ En dat vooral voor de paedagogen. ⁶⁾

Er groeide een opvoedkunde, die, met nadruk verklarend dat zij stelling wilde nemen tegen de mechanistische opvatting ⁷⁾, in het „leven”, in het „innerlijk beleven” haar uitgangspunt nam. Deze z.g. „*Erlebnis-Pädagogik*” vermocht het grooten aanhang te verwerven. ⁸⁾ „Niet wat het kind napraat, wat het innerlijk beleeft, is van belang; het gaat bij de opvoeding om de vorming der persoonlijkheid en dus moeten we het kind naar zijn aard belevingen geven, welke zijn aanleg tot ontwikkeling brengen.” Zoo luidde populair uitgedrukt de leuze, met welke de „*Erlebnis-Pädagogik*” zich wendde tot school en ouders. ⁹⁾

En zoo werd alras de leer, dat opvoeden moet zijn arbeiden „vom Kinde aus”, door de z.g. „*Erlebnis*”-school gesteund, terwijl omgekeerd de radicale paedagogen zich voor het „*Erlebnis*”-principe gaarne gingen interesseeren.

„*Erleben*” — het is niet gemakkelijk het woord „*erleben*” te vertalen. Trouwens, in het Duitsch wordt het woord in het dagelijksch spraakgebruik nog schier steeds in anderen zin genomen dan in die, welke eraan gegeven wordt in de verbinding „*Erlebnis-Pädagogik*”. ¹⁰⁾ We vonden in geen enkel Duitsch woordenboek den zin van het woord zóó verklaard als de „*Erlebnis*”-paedagogen het bedoelen. Immers het beteekent niet: „iets beleven” in den zin van „ik heb den oorlog nog beleefd”. Ook niet in de beteekenis van: „Dat moet ge beleefd hebben om te weten wat het is.”

We kunnen den speciaal-psychologischen zin van het woord ook niet uitdrukken door „beleven” in den zin, dien het heeft in de verbinding „belijden en beleven” — immers daar beduidt het: in het leven tot uitdrukking brengen. ¹¹⁾

Een enkele maal hooren we in het Nederlandsch de uitdrukking: „ik *beleef* er niets aan”. In deze verbinding benadert het woord den hier bedoelden zin van het Duitsche „*erleben*”. Dat toch bedoelt uitdrukking te geven aan hetgeen innerlijk bij ons, in ons eigen zieleleven, geschiedt, wanneer wij jegens een object, dat ons een psychischen inhoud geeft, onze betrekking bepalende, erkennen, dat wij